

ЛАЗАРИШИНА
Інна Дмитрівна
In2003@ukr.net

УДК 657

ЛАЗАРИШИН
Андрій Віталійович

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ДИНАМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ

д.е.н., професор, зав. кафедри,
Національний університет
біоресурсів та
природокористування України

IMPROVING THE METHODOLOGY OF DYNAMIC LIQUIDITY ANALYSIS FOR MANAGEMENT PURPOSES

кандидат економічних наук

LAZARYSHYNA Inna Dmytrivna – Doctor of Economics, Professor, Head of the Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

LAZARYSHYN Andrii Vitaliiovych – PhD in Economics

У статті обґрунтовується, що важливим завданням аналітичного забезпечення управління ліквідністю підприємства є формування і використання коректної методики аналізу ліквідності, яка дозволяє дати комплексну оцінку рівня платоспроможності в динаміці, чинників впливу та обґрунтувати дії керівництва з урахуванням прогностичних значень оціночних показників. У статті узагальнено існуючі теоретичні підходи щодо методики динамічної оцінки ліквідності (платоспроможності) суб'єкта господарювання та її удосконалення з урахуванням прогностичного факторного аналізу за системним підходом. Сформовано цілісну методику моделювання конкретної величини (значень) показників, що визначають рівень ліквідності, яка базується на прогностичному факторному аналізі за рахунок додаткових процедур.

* * *

В статье обосновывается, что важной задачей аналитического обеспечения управления ликвидностью предприятия является формирование и использование корректной методики анализа ликвидности, которая позволяет дать комплексную оценку уровня платежеспособности в динамике, факторов влияния и обосновать действия руководства с учетом прогностических значений оценочных показателей. В статье обобщены существующие теоретические подходы к методике динамического анализа ликвидности (платежеспособности) предприятия и его усовершенствования с учетом прогностического факторного анализа в соответствии с системным подходом. Сформирована целостная методика моделирования конкретной величины (значений) показателей, определяющих уровень ликвидности, которая базируется на прогностическом факторном анализе с использованием дополнительных процедур.

* * *

The articles substantiates that the important task of analytical management of liquidity management of the enterprise is the formation and use of the correct methodology of liquidity analysis, which allows to give a comprehensive assessment of the level of solvency in the dynamics, factors of influence and to substantiate the actions of management taking into account the forecast values of valuation indicators.

The purpose of this article is to summarize existing theoretical approaches to the entity's liquidity (solvency) method of analysis and to refine it in the light of a systematic, predictive factor analysis.

The article summarizes the existing theoretical approaches to the method of dynamic assessment of the liquidity (solvency) of an entity and its improvement, taking into account the systematic approach. It was generalized views of scientists about the nature and tasks of factor analysis. In order to improve the methodology of dynamic liquidity assessment for management purposes, it is proposed to calculate the magnitudes of factors change to neutralize and / or eliminate the negative factors. A holistic methodology for modeling a specific value (s) of indicators that determine the level of liquidity based on predictive factor analysis due to additional procedures has been formed. With the use of the original data and the proposed method of factor analysis, the estimated (expected) value of the ratio of current (total) liquidity, in accordance with the information needs of enterprise management in terms of liquidity management (solvency) as an important tool for crisis management was calculated.

Using in practice the proposed method of predictive factor analysis allows to actively (preventively) influence the resulting indicators, adjusting their level according to management needs, which is not possible in the process of post-analysis of the actual indicators. In the context of multivariate analysis, the proposed methodological approach will improve its quality to substantiate management decisions.

Ключові слова: аналіз, методика, ліквідність, фактори, прогноз, управління

Ключевые слова: анализ, методика, ликвидность, факторы, прогноз, управление

Keywords: analysis, methodology, liquidity, factors, forecast, management

ВСТУП

Функціонування будь-якого підприємства у сучасних економічних умовах відбувається у двох площинах: стратегічній (довготерміновій) та поточній (короткостроковій). Якщо стратегічні цілі власників підприємства прямо чи опосередковано пов'язані з максимізацією прибутку, то короткострокові цілі для фінансового забезпечення операційної діяльності знахо-

дяться у прямій залежності від рівня його ліквідності (платоспроможності). Тому важливим завданням аналітичного забезпечення управління ліквідністю підприємства є формування і використання коректної методики аналізу ліквідності, яка дозволяє дати комплексну оцінку рівня платоспроможності у динаміці, чинників впливу та обґрунтувати дії керівництва з урахуванням прогностичних значень оціночних показників.

Дослідженню теоретичних проблем удосконален-

ня методики аналізу ліквідності та її застосування у прийнятті управлінських рішень присвячені праці науковців: В.М. Вовк, В.А. Дерія, В.В. Ковальова, Л.А. Лахтіонові, Є.В. Мниха, О.В.Олійник, І.М. Парасій-Вергуненко, В.К. Савчука, С.І. Шкарабана та ін. Однак методика комплексного аналізу ліквідності (платоспроможності) з урахуванням прогностичного факторного аналізу вченими не розглядалася, хоча потребує ідентифікації з позиції забезпечення інформаційних потреб фінансового управління підприємствами, що визначає актуальність дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є узагальнення існуючих теоретичних підходів щодо методики аналізу ліквідності (платоспроможності) суб'єкта господарювання та її вдосконалення з урахуванням прогностичного факторного аналізу за системним підходом.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ліквідність як фінансова можливість підприємства ліквідувати свої поточні зобов'язання перед різними кредиторами є одним із найважливіших критеріїв його нормального фінансового становища. Високий рівень ліквідності свідчить про кредитоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства. Слід зазначити, що невчасне реагування на низький рівень ліквідності може призвести до банкрутства підприємства. Необхідність коригування управлінських рішень в умовах зміни показників ліквідності (абсолютної, швидкої, поточної) виникає у випадках:

- негативної динаміки цих (цього) показника за відповідні періоди часу;
- нижчого за норматив фактичного значення показника ліквідності;
- критичних чи катастрофічних фінансових ризиків банкрутства підприємства.

Для встановлення чинників негативного впливу на ці коефіцієнти, проводиться факторний аналіз. Фактор, за визначенням В.П. Ключан, це рушійна сила будь-якого процесу або явища, який визначає їх характер та результат. З іншого боку, фактор – це причина, яка впливає на певний результат (наслідок) [1, с.29].

Як зазначають Г.І. Кіндрацька, А.Г. Загородній, Ю.І. Кулиняк, факторний аналіз – це вид аналізу, який забезпечує визначення рівня та достовірності впливу кожного факторного показника на результативний показник [2, с. 70].

За дослідженнями Є.Ю. Шари, основними завданнями факторного аналізу є: визначення факторів, що впливають на результативний показник; класифікація та групування цих факторів з метою забезпечення системного підходу до здійснюваного аналізу; визначення форми залежності із факторами і результатом діяльності; моделювання взаємозв'язків між результативними та факторними показниками; розрахунок впливу факторів та оцінка внеску кожного з них у зміну величини фінансового результату діяльності [3, с. 217].

До основних завдань факторного аналізу Г.В. Столярчук відносить:

1. Відбір факторів для аналізу досліджуваних результативних показників.
2. Класифікація і систематизація факторів з метою

забезпечення комплексного й системного підходу до вивчення їх впливу на результати господарської діяльності.

3. Визначення форми залежності й моделювання взаємозв'язків між факторами й результативними показниками.

4. Розрахунок впливу факторів на результативний показник.

5. Робота з факторною моделлю (практичне її використання для управління економічними процесами) [4, с. 16].

Погоджуючись з думками вчених стосовно факторного аналізу, вважаємо, що у методиці факторного аналізу також слід брати до уваги планову інформацію стосовно необхідного для нормального функціонування фінансової системи підприємства рівня (значення) цих показників. Якщо на підприємстві відсутня підсистема планування, то тоді узгоджуються фактичні значення показників ліквідності з нормативними.

На даний час не сформовано цілісної методики моделювання конкретної величини (значень) показників, що визначають рівень ліквідності, яка має базуватися на прогностичному факторному аналізі. З огляду на це методика факторного аналізу розширена за рахунок додаткових процедур.

Для результативного інформаційного забезпечення запитів керівництва і менеджерів підприємства про причини негативних фінансових ситуацій та можливості їх подолання необхідно у процесі факторного аналізу не лише оцінити рівень і характер впливу факторів, а й розрахувати величини зміни показників-факторів для нейтралізації та/або ліквідації негативно діючих чинників шляхом таких аналітичних процедур:

- розрахунок прогностичної величини зміни фактора (факторів) для оптимізації значення результуючого показника (мінімізації негативних впливів факторів);
- розрахунок прогностичного (очікуваного) значення результуючого показника;
- розробка конкретних заходів фінансового характеру для досягнення позитивної динаміки результуючого показника.

Методика факторного аналізу показників ліквідності розглянута на прикладі автотранспортного підприємства – ПАТ "Овруцьке АТП 11847" (табл. 1, 2).

Як свідчать дані табл. 1, у ПАТ «Овруцьке АТП 11847» протягом 2015-2016 рр. спостерігається негативна динаміка всіх показників ліквідності. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився на 37,5 %, коефіцієнт швидкої ліквідності – на 0,03 (на 25 %), коефіцієнт поточної ліквідності – на 0,04 (тобто на 21,22 %).

Найгіршою з позицій антикризового управління є ситуація з коефіцієнтом поточної ліквідності, адже він не тільки знижується, але й його значення значно нижче нормативного рівня (1-1,5), тобто наявний високий рівень загрози банкрутства цього підприємства.

З використанням вихідних даних табл. 1 розраховано прогностичне (очікуване) значення коефіцієнта поточної (загальної) ліквідності (табл. 2), відповідно до інформаційних потреб управління підприємством у частині управління ліквідністю (платоспроможністю) як важливого інструмента антикризового управління.

Таблиця 1

Вихідні дані для проведення факторного аналізу ліквідності ПАТ "Овруцьке АТП 11847"

Показник	Одиниця виміру	Умовні позначення	2015 р.	2016 р.	Абсолютне відхилення	Темп зростання, %
Гроші та еквіваленти	тис. грн.	Гк	219	110	-109	50,23
Запаси	тис. грн.	З	139	100	-39	71,94
Дебіторська заборгованість	тис. грн.	ДЗ	109	104	-5	95,41
Оборотні активи	тис. грн.	ОА(х1)	470	319	-151	67,87
Поточні зобов'язання	тис. грн.	ПЗ(х2)	2670	2262	-408	84,72
Коефіцієнт абсолютної ліквідності		Кал	0,08	0,05	-0,03	62,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності		Кшл	0,12	0,09	-0,03	75
Коефіцієнт поточної ліквідності		Кпл	0,18	0,14	-0,04	77,78

Таблиця 2

Факторний аналіз коефіцієнта поточної ліквідності ПАТ «Овруцьке АТП 11847» [складено авторами]

№ підстановки	Оборотні активи (Х1)	Поточні зобов'язання (Х2)	Розрахунок	Розмір впливу фактора	Характер впливу	Прогнозне (очікуване) значення впливу на результуючий показник	Запланована зміна фактора
0	470	2670	0,18	-	-	-	-
1	319	2670	0,12	-0,06	негативний	0,00	-
2	319	2262	0,14	0,02	позитивний	0,02	1994
Загальний вплив факторів				-0,04	негативний	0,02	-

Результати факторного аналізу (табл. 2) підтверджують, що на зниження коефіцієнта поточної ліквідності на 0,06 негативно вплинуло зменшення оборотних активів на 151 тис. грн. Водночас зменшення поточних зобов'язань у ПАТ «Овруцьке АТП 11847» на 408 тис. грн. за період 2015-2016 рр. забезпечило підвищення значення коефіцієнта поточної ліквідності на 0,02. Це свідчить про необхідність коригування управлінських рішень у частині впливу зміни оборотних активів у 2017 р. За оцінками на 2017 р. встановлено такий прогноз впливу факторів:

– за фактором «оборотні активи» - 0,00 (зростання

порівняно з попереднім періодом на 0,06);

– за фактором «поточні зобов'язання» – 0,02 (без змін порівняно з попереднім періодом).

У табл. 3 наведено результати прогнозного факторного аналізу коефіцієнта поточної ліквідності на 2017 р. Проведені у табл. 3 розрахунки свідчать, що для забезпечення зростання коефіцієнта поточної ліквідності і нейтралізації негативної дії фактора «оборотні активи», необхідно у 2017 р. із збереженням обсягу оборотних активів на рівні 319 тис. грн. зменшити поточні зобов'язання на 268 тис. грн.

Таблиця 3

Прогнозний факторний аналіз коефіцієнта поточної ліквідності у ПАТ «Овруцьке АТП 11847» на 2017 р. [складено авторами]

№ підстановки	Оборотні активи	Поточні зобов'язання	Розрахунок	Прогнозний (запланований) розмір впливу фактора	Зміна порівняно з 2016р.
0	319	2262	0,14	-	-
1	319	2262	0,14	0,00	+0,06
2	319	1994	0,16	0,02	-
Загальний вплив факторів				0,02	

ВИСНОВКИ

Використання на практиці запропонованої методики прогнозного факторного аналізу дозволяє активно

(превентивно) впливати на результуючі показники, регулюючи їх рівень відповідно потреб управління, що неможливе у процесі пост-аналізу значень фактичних

показників. В умовах багатоваріантності аналізу запропонований методичний підхід сприятиме підвищенню його якості для обґрунтування виважених управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник / В.П. Клочан та ін. Миколаїв, 2010. 194 с.
2. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник / Г.І. Кіндрацька та ін. Львів: ЗУКЦ, 2017. 310с.
3. Шара Ю.Є. Факторний аналіз та його вплив на результати діяльності підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 217-219.
4. Столярчук Г.В. Аналіз господарської діяльності: нав-

чальний посібник. Харків: ХАІ, 2016. 71 с.

References

1. Organization and methodology of economic analysis: tutorial / V.P. Klochan et.al. Mykolaiv, 2010. 194 p. (in Ukrainian)
2. Analysis of economic activity: tutorial / H.I. Kindratchka et al. Lviv: ZUKTs, 2017. 310 p. (in Ukrainian)
3. Shara Y.Y. Factor analysis and its impact on the results of the enterprise. Accounting and analytical support of the enterprise management system: abstracts of the II International Scientific and Practical Conference. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 2014. pp. 217-219. (in Ukrainian)
4. Stolarchuk H.V. Analysis of economic activity: tutorial. Kharkiv: KhAI, 2016. 71 p. (in Ukrainian)